

ERCIYES ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ

DERGİSİ

SAYI : 9

KAYSERİ — 1996

İSLAM SİYASİ DÜŞÜNCESİNDE SİYASİ PARTİLERİN KONUMU*

Numan Ahmed EL-HATİB**

Yrd.Doç.Dr. Abdurrahim GÜZEL***

Çağdaş siyaset düşüncesindeki parti (ahzab) kavramı, Kur'an'da geçen ve Hendek Savaşındaki Peygamber tarafına karşı müşrik ve Yahudiler tarafından oluşturulan toplulukların hepsini ifade eden ahzab kelimesine tekabül etmez. Ancak bununla beraber çağdaş demokratik rejimlerde partiler kelimesi önemli bir anlamı temsil eder ve çağdaş demokratik rejimlerin kendisine dayandığı zorunlu bir unsurunu ifade eder, bu rejimler de, bu unsur ile yani partilerle övünürler.

Partilerin, demokratik rejimde, görevlerin yerine getirilmesi ve genel istikrarın sağlanması adına siyasi çekişmeler için önemli bir vesileye işaret etmesine rağmen, ciddi ve geniş düşünen araştırmacıların, şer için birleşme, fitne ve çekişmeleri remz etmeyen ahzab kelimesindeki lafzî ve manevî güçlüğü aşabilmeleri gerekir.

Geçmişin izleri ve günümüzün verileri çerçevesinde İslam siyasi düşüncesinin konumunu, partiler açısından araştırmak isteyenlere göre, bir takım görüş ayrılıkları vardır. Bu görüşü savunanlar ve karşı çıkanlar arasında, yani İslam'ın siyasi görüşü çerçevesinde, muhalefet partilerine ve çok partili yönetime müsaade ettiğini söyleyenler ve partilere dayalı yönetimi İslamın gerekli kıldığını söyleyenler arasında görüş ayrılıkları vardır. Onlara göre İslamiyet, ister çok partili, isterse tek bir parti yönetimi olsun, her iki halde de partilere karşıdır.

Burada tesbit edilen genel giriş çerçevesinde bu konudaki araştırmamız üç bölüme ayrılacaktır;

* Bu makalenin orijinal ismi "Mevkıfu'l-Fikris-Siyasiyyi'l-İslamî mine'l-Ahzâbi's-Siyasiyye" olup, Mağrib'de yayınlanan "El-Islam el-Yevm" isimli derginin 1986 yılında yayımlanmış olan 4. sayısından alınmıştır. Söz konusu dergi, İslam Kültür, İlim ve Terbiye Birliği tarafından Arapça, İngilizce ve Fransızca olmak üzere üç ayrı dilde altı ayda bir yayımlanmaktadır. Tercüme edilen makale, adı geçen derginin Arapça Bölümünde 14-22. sayfaları; İngilizce Bölümünde 12-18. sayfaları; Fransızca Bölümünde ise, 138-144. sayfaları arasında yer almaktadır. Biz, bu makalenin tercümesinde Arapça metni esas almasıyla birlikte, zaman zaman Fransızca metinden de yararlanma yoluna gittik.

** Dr. Numan Ahmed el-Hatib, Ürdün'de bulunan Mûte Üniversitesi'nde Anayasa Hukuku Öğretim Üyesi olarak çalışmakta, aynı zamanda da Avukat olarak görev yapmaktadır.

*** Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

- I- İslamda muhalefet partilerinin hukuki durumu
- II- İslamda çok partili yönetim sistemini destekleyenler
- III- İslamda çok partili yönetim sistemine karşı fikirler.

I- İslamda Muhalefet Partilerinin Hukuki Durumu

Muhalefet hürriyeti veya hakkı hangi zaman ve yerde olursa olsun, doğrudan doğruya, eşitliğin, adaletin ve düşünce hürriyetinin tabii bir sonucudur. Herhangi bir toplumda düşünce hürriyeti yerleştiğinde veya konuşma ve ifade serbestliği yaygınlaştığında, kaçınılmaz olarak bunu muhalefet biçimleri takip eder.

İslam'ın tasvib ettiği yönetim tarzında, fikir özgürlüğü, adalet ve eşitlik kavramları çok sağlam temellere sahiptir. Dolayısıyla da zorunlu olarak muhalefet bulunacaktır ki; bunun da saygı görmesi kaçınılmazdır.

İslamda muhalefet, sırf muhalefet olsun diye, herşeye karşı çıkmak veya ferdin, ister doğru, ister yanlış olsun başkasının görüşüne muhalif ve karşıt olması anlamında bir partiye veya gruba intisabdan dolayı yahut da muhalefette olmayı sevmesinden dolayı, salt karşı gelmek anlamına gelmez. Bunun aksine, İslamda muhalefet, İslam'ın genel kuralları çerçevesinde, hataların düzeltilmesi ve daha güzel şeylerin yapılması ve toplumun iyiliği ve menfaati için güç birliği, el birliği yapılması anlamına gelir.¹

Hz. Peygamber, "Zayıf kişilikli olmayın. Ben insanlarla beraberim, insanlar iyi yaparsa bende iyi yaparım, onlar kötülük yaparlarsa bende yaparım, şeklinde olmayın. Sağlam karakterli olun. İnsanlar iyi yaparsa sizde iyi olur, iyilik yaparsanız, ancak onlar kötülük yaparlarsa, siz onları o kötülüklerden kaçırdırılmış olursunuz."²

İslamda muhalefet, ayrıntıda ve tali hususlarda olan muhalefettir, yoksa ilkelerde ve temel esaslarda olan muhalefet değildir. O asla batı yönetimlerinde olduğu gibi, mevcut iktidarı yok edip, yerine geçmeyi hedeflemez. O öncelikle, hatayı ortaya çıkarmayı ve doğruyu açıklamayı ve göstermeyi hedefler. Eğer İslam siyasi düşüncesinin kavramlarını kullanacak olursak, şöyle diyebiliriz; Muhalefet, meşru ilkelerden ayrılmak ve itaatsızlık anlamına gelmez, çünkü o, yani İslamdaki muhalefet, İslam Fıkhının, "Yönetici ve İslam toplumu arasındaki tam bir anlaşma" diye tanımladığı biat esasına dayanır. Pek tabii olarak da, bu durum, yöneticide adaleti ve tarafsız olmayı gerektirir.³

¹ Dr. Ahmed Çelbi, "Üsesül'l-Muaraza fi'l-İslam", Ceridetü'l-Ehram, sayı: 24704, yıl : 1981; Dr. Hamid Rebiğ, "İlmü Nazariyyeti's-Siyasiyye", Müzekkerât, 1980, s. 211.

² Tirmizi, c. 4, s. 3640, Hadis no. 2007.

لا يكن احدكم ائمة، انا مع الناس، ان احسن الناس احسنت و ان اساءوا اساءت. و لكن وطنوا انفسكم، ان احسن الناس ان تحسنوا. و ان اساءوا ان تتجنبوا اساءاتهم.

Hadis metni, Tirmizi'nin elimizde bulunan nüshası, 4. cilt 364. sahifede değişik fakat aynı anlamı ifade eden bir ibare ile geçmekte olup, hadis metninin altında bu hadisin hasen ve garib olduğu kaydı bulunmaktadır. Baskı yeri ve tarihi; İstanbul, 1981, Çağrı Yayınları. (Çev.)

³ Dr. Muhammed El-Behiy, "El-Fikru'l-İslâmiyyi'l-Muâsir", 1965, s. 285.

İşte bunun içindir ki, fikrini ortaya koymak, fikrini açıklamak, İslam toplumunun her bir ferdi için bir hak ve görevdir. Özellikle de, toplum açısından ve icmanın önem arzettiği durumlarda bu görev ferdin üzerine vacip olarak anlaşılır. Nitekim Hz. Peygamber, bu hususü şu sözleriyle ortaya koymuş ve özendirmiştir; "Biriniz bir kötülük görürse, onu eliyle değiştirsin. Buna gücü yetmez ise diliyle, eğer buna da gücü yetmezse kalbiyle... onun yapması gerekenin en asgarisi de budur."⁴

İşte böyle başarılı ve yapıcı bir muhalefet; düzenli ve iyi bir sistemi oluşturur. Düzenli ve iyi bir sistemde ise; Müslümanlardan oluşan, fert, cemaat ve yöneticinin karşılıklı olarak hatalarını kontrol etmelerini sağlayacak seçilmiş bir topluluğu beraberinde getirir. Yüce Allah şöyle buyuruyor; "Sizden iyiliğe çağıran, doğruyu emreden, kötülükten de sakındıran bir grub olsun, işte bunlar umduğuna kavuşanlardır."⁵

İslam hukuku, buradaki cemaattan maksadın; Ehlü'l-Hall ve'l-Akd olduğunda ittifak etmiştir. Ehlü'l-Hall ve'l-Akd'dan onların da, adalet, bilgi ve hürriyette temayüz etmiş olmaları gerekir ki, yöneten ve yönetilen arasındaki geçerli ilişkilerin bütününe değerlendirebilsinler ve bunların muhalefeti, ince tahlil, ileri görüşlülük ve sağlam fikre dayansın.⁶

II- İslam Siyasi Düşüncesinde Çok Partili Sistemi Destekleyenler

Bu yöndeki görüş, İslam'ın benimsediği idare sistemi çerçevesinde çok particiliğin oluşmasına imkan verir. Çünkü bu durum, İslam'ın ilke ve hükümleri açısından herhangi bir çelişki oluşturmaz.

Çok particiliğin olmasını savunan görüş, aşağıdaki hususlara dayandırılır;

a) İslam'ın temel olarak kabul ettiği anayasa ilkeleri: şûra, hürriyet, adalet ve eşitliktir. Bunun sebebi de, bunların korunması ve himaye edilmesinin zor olması sebebiyledir. Bunların korunması ise; ancak siyasi düzenlemelere özen gösteren bir yönetim biçiminde mümkün olabilir. Daha da ileri safhada, bunları korumak, umurun menfaati ve İslam hükümleri çerçevesinde gayretli ve istekli çalışmaları beraberinde getirir.

Şûra ve muhalefet, esas itibarıyla tek bir işin iki ayrı yönü; bir başka ifadeyle madalyonun iki yüzü gibidir. Amaçları ise; umurun menfaati için yöneten ve yönetilen

4 Sahih-i Müslim, Kitabu'l-İman, c. I, s. 69.

5 من رأي منكم منكرا فليغيره بيده فاتلم يستطع فبلسانه فان لم يستطع فبقلبه وذلك اضعف الایمان و لتكن منكم امة يدعون الى الخير ويأمرون بالمعروف وينهون عن المنكر و اولئك هم المفلحون

"Sizden, hayra çağıran, iyiliği emredip, kötülüğü meneden bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir." (3. Al-i İmran/104)

6 Faruk Abdusselam, "El-İslâmu ve'l-Ahzâbu's-Siyasiyye", 1978, s. 144.

arasındaki fikir alışverişini sağlamaktır. Eğer yönetici, zamanının fıkhi ve siyasi problemlerinin bütününe çok iyi anlayacak durumda ise ki; zamanımızda durum oldukça değişmiştir. Bu durumda yönetici, kendisine yol gösterecek birilerine ihtiyaç duyduğu gibi bir diğer yönden de, onu durduracak birilerine ihtiyaç duyacaktır. Muhalefet de aynı zamanda, kendisini çekip çevirecek birilerine, bir diğer açıdan da yönlendirecek birilerine ihtiyaç duyacaktır. İşte bu iki hususu da, günümüzde siyasi partiler yerine getirmektedir.⁷

Adalet ve eşitlik prensipleri de, aynı şekilde İslam yönetim biçiminin temel ilkelerindedir. Adalet ve eşitlik sayesinde, zayıf olan da, aynı güçlü gibi fikrini açıklayabilir. Bu durum zengin ve fakir için de aynı şekilde geçerlidir.

Sorunların oldukça fazla olduğu ve ferdin gücünün, kendi görüşünü açıklamasına ve bu görüşlerin yöneticiye ulaştırılmasına müdahale etme imkanlarının çok olduğu bir zaman ve ortamda, ferdin yüklenmek durumunda kaldığı şeyler nelerdir? Böyle bir durumda, bütün bunların üstesinden gelebilecek ferdin fikrini ve görüşünü açıklaması ve hayata geçirmesinin eşit fırsat ve imkanlarını verebilecek toplumsal düzenlemeler ve siyasal gücün olması gerekli olduğu kadar, aynı zamanda tabii bir sonuçtur.⁸

Daha önce de sözü edildiği üzere, İslam aynı zamanda, ferdin düşünce hürriyetini ve bu hürriyetin kullanma garantisini sağlam bir şekilde ortaya koyar. Hz. Peygamber bu konuda şöyle buyurur; "En büyük cihad ve mücadele, zalim bir yönetici karşısında gerçeği söylemektir."⁹ Siyasi partiler, fikirler ve düşüncenin idarede bulunan kişilere ulaştırılmasının güzel bir aracıdır. Eğer yönetici yaptığı işlerin farkında değilse, bu sayede ona yol gösterilmiş olur. Veya da yönetici yanlış bir tutum içinde ve hata yapıyorsa, bu yanlış ve hatadan döndürülmüş olur. Böylece de, güven artırılmış ve istikrar yaygınlaştırılmış olur.

b) İslam, müslüman ve müslüman olmayanları koruyup, gözeten evrensel bir dindir. İslam Dininin kuralları her ne kadar, öncelikle müslümanların hayatını düzenlemeye yönelik olmuş olsa da, İslam, müslüman olmayanları da hiçbir şekilde himayesiz bırakmaz. Hatta İslam'da, İslam Devleti sınırları içinde bulunan dini ve siyasi azınlıklara, iyi muameleyi ihtiva eden oldukça önemli ilke ve prensipler de vardır. Bu ilke ve prensibin bir gereği olarak; bu azınlıklar, görüşlerini açıklayabilirler. İstedikleri zaman da, siyasi düzenlemeler çerçevesinde fikri ve siyasi faaliyetlerde bulunabilirler. Ancak, bu hususlarda ve bu amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik eylemlerinde, İslamın benimsediği genel kurallara uymak ve bağlı kalmak şartı aranmaktadır.¹⁰

⁷ Dr. El-Kutub Muhammed Tabaliyye, "El-İslamu ve Hukuku'l-İnsan", Kahire, 1976, s. 249.

⁸ Dr. Hamid Rebiğ, a.g.e., s. 211.

⁹ Sünen-i Ebi Dâvud, c. 4, s. 514; Tirmizî, Hadis No. 2175.

ان اعظم الجهاد كلمة حق عند سلطان جائر

(Müellifin belirttiği hadis kitaplarından, Ebu Dâvud'da aynı cilt ve sahifede, benzer bir ibare ile yukarıdaki hadis metnini bulduk. Tirmizî'de ise; söz konusu hadis metni 2175 numarada değil, 2174 numarada bulunmakta olup, hadisin hasen ve garib olduğu kaydı bulunmaktadır.) (Çev.)

¹⁰ El-Amîd Süleyman et-Tahavî, "Ömer Ibnu'l-Hattâb ve Usulü İlimi's-Siyaseti ve'l-İdare", Kahire- 1976, s. 384.

c) Siyasi partiler birçok görevleri yerine getirirler. Bunların en önemlisi, değişik siyasi ve idari makamlara aday gösterme ve bu adayları, takip ederek tezkiye etme görevidir. Hatta bazı ülkelere üst düzey makamlara da aday gösterir ve bunları takip ve tezkiye ederler. Bu durum, aşağıda belirtilen ayet ve hadisdeki prensiplerle bir çelişki oluşturmadığı gibi, aksine, nefsi tezkiye etmeme ile bir uygunluk söz konusudur. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır; "Kendinizi temize çıkarmayınız."¹¹ Hz. Peygamber de şöyle buyurur; "Herhangi bir makam, onu isteyen ya da onu elde etmek için aşırı bir hırs taşıyan hiç kimseye verilmez."

Devlet başkanının, bir başka ifadeyle yöneticinin göreve gelmesinin meşruiyet kazanması, müslümanların ona biat etmeleri esasına; veya çağdaş ifadeyle seçim esasına dayanıyorsa, partilerin devlet başkanlığına aday göstermemeleri, adaylarını tezkiye ederek herkese tanıtamamaları ve adayın devlet başkanlığına adaylığında kendisinde idareciliğin şartlarını bulundurup bulundurmadığını anlatamamaları durumunda söz konusu biat ilkesinin gerçekleşmesi de oldukça zor olacaktır. Yine aynı şekilde, devlet başkanlığında olduğu gibi, idari ya da yargı görevi görececek bir makam için aday gösterildiğinde de, o kişinin o makamın gereklerini yerine getirebilecek yeterlikte olup olmadığının bilinmesi de partiler olmadan zor olacaktır.

d) İnsanlığın yapısında bulunan görüş farklılıkları... Yüce Allah, şöyle buyurmaktadır; "Şayet senin Rabbin dileseydi, insanları tek bir toplum yapardı. (Ancak böyle yapmadı) İnsanlar ayrılığa devam edeceklerdir..."¹² Hz. Peygamber de, "Yahudiler 71 fırkaya, Hıristiyanlar 72 fırkaya ayrıldılar. Benim ümmetim de 73 fırkaya ayrılacaktır."¹³ Madem ki durum böyledir; öyleyse, İslam toplumuna en uygun olanı, farklılıkları korumak

11. Ayetin tamamı şöyledir;

الذين يجتنبون كبائر الاثم والفواحش الا اللطم ان ربك واسع المنفرة هو اعلم بكم اذا انشاكم من الارض و اذا انتم اجنة قى بلون امهاتكم فلا تزكوا انفسكم هو اعلم من التق. —

"Ufak tefek kusurları dışında, büyük günahlardan ve edepsizliklerden kaçınanlara gelince; bil ki Rabbin, affı bol olanıdır. O, sizi daha topraktan yarattığı zaman ve siz annelerinizin karınlarında bulunduğunuz sırada (bile), sizi en iyi bilendir. Bunun için kendinizi temize çıkarmayın. Çünkü O, kötülükten sakınanı daha iyi bilir. (53. Hud/32)

12 ولو شاء ربك لجعل الناس امة واحدة ولا يزالون مختلفون

"Rabbin dileseydi bütün insanları bir tek millet yapardı. (Fakat) onlar ihtilafa düşmeye devam edecekler. (11. Hud/118)

13 Tirmizi, Babu İftiraku'l-Ümme, Hadis No. 2778; Ebû Davud, c. 5, s. 4.

افتترقت اليهود على احدى وسبعين فرقة و افتترقت النصارى على اثنتين وسبعين فرقة وستفتترق امتى على ثلاث وسبعين فرقة

(Yukarıdaki hadis metnini Ebu Davud, c. 5, s. 4 de benzer ibare ile bulduk. Tirmizi'de ise, ilgili hadis metnini verilen referansdaki numarada değil, 5. ciltte 2640. numarada bulabildik. Burada hadis ile ilgili olarak, hasen ve sahih kaydı bulunmaktadır.) (Çev.)

ve müslümanların faydasına olan bu farklılıkları düzenlemek suretiyle onlardan yararlanmak olacaktır.

Kuşkusuz, toplumsal çaba ve gayret, daima ferdi çaba ve gayretten daha yararlı ve daha çok şeye imkan verir. Buna bağlı olarak ikinci esas konu da; İslam'ın benimsediği hükümler çerçevesinde, umumun yararı aynı zamanda cemaatın ve partilerin hedefidir. Dolayısıyla, sonuçta kabul ve verim daha fazla olacaktır.

"Her ihtilaf, istikrar ve birliğin karşıtı olan parçalanma ve toplumsal anarşiye götürür, aynı zamanda bu, barışı bozan ve kini harekete geçiren bir unsurdur" sözü doğru değildir. Nice ihtilaflar vardır ki; gerçeğe ulaşmada, hatanın anlaşılıp, düzeltilmesinde ve bir yapının oluşmasında temel bir unsur olmuştur. İhtilaflar, çöküşün ve inkirazın, parçalanmanın sebeplerinden bir sebep değildir.

Ahmed b. Hanbel, Şafiî hakkında şöyle diyor: "Kırk yıldır Şafiî'ye dua etmeden namaz kılmadım." Şafiî de, İmam Malik için, "Alimlerden söz edildiğinde, İmam Malik, parlak bir yıldızdır. Malikten daha üstün birisi yoktur."

III- İslam Siyasi Düşüncesinde Çok Partili Sisteme Karşı Olanlar

Bu görüşü benimseyenler, partilerin çokluğu düşüncesinin, İslam'ın ruhuyla, temel ilke ve kurallarıyla bağdaşamayacağı inancı ve kanaatindedirler. Buna bağlı olarak da, partilerin çokluğunu reddediyorlar ve bu yöndeki görüşlerini şu gerekçelere dayandırıyorlar;

a) Görüş ileri sürmek, ferdiyetçiliğin tamamlanmasını gerektirir.

Ebu'l-Alâ el-Mevdudi, partiler hakkında şöyle söyler;

"Bunlar sizin mücerret kavim anlayışınızdaki hatanızın ve evrensel parti fikrini unutmanızın sonuçlarıdır. Bu evrensel parti düşüncesinin, ilkelerini bütün alemi kuşatacak ve yönetecek bir duruma getirmesinin dışında başka bir hedefi ve amacı yoktur. Buna rağmen, siz parti tasavvurunu hayatınızda gerçekleştiremediniz aynı zamanda da, doğru ve yaşayan bir tasavvur haline de getiremediniz. Hayatınızda kendi işlerinizle ilgili takip edip uyguladığınız yöntem her ne olursa olsun, bu düşünce sağlam ve doğru bir yol olamaz.¹⁴

Bu görüş yaygınlık kazandıktan sonra, bazıları parti kelimesinin, İslam toplumunda, kavim kelimesine eşdeğer olarak kullanıldığını zannettiler. Yani parti, tek bir devlette ve bu devletin partilere dayanan tek bir yapının bir parçası konumunu almış olur. İslam'da siyasi rejim hakkındaki görüşlerinden dolayı Ebu'l-Alâ El-Mevdudi, partililik fikrini savunanlardan sayılır.

Ebu'l-Alâ El-Mevdudi'nin kullandığı parti kelimesi, gerçek anlamıyla, günümüzde kullanılan, siyasi partiler anlamında bir anlam ifade etmez. O, bu kelimeyle, doğu ve batıda

¹⁴ Ebu'l-Alâ El-Mevdudi, "El-Hükümetü'l-İslamiyye", Dâru'l-Muhtarü'l-İslami, 1980, s. 250.

ortaya atılan siyasi nazariyelere karşılık Allah'ın partisini temsil eden İslam ümmetini kasteder.

Ebu'l-Alâ El-Mevdudi bu konuda şunları ilave eder; "İslam şura meclisinde, onun üyelerinin, cemaatler ve partiler olarak bölünmesi mümkün değildir. Bunun aksine, İslam şura meclisindeki kişiler, kendi görüşlerini, gerçek ve doğru olma yönünde, fert olmaları sıfatıyla yaparlar. İslam, şura ehlinin partileşmek suretiyle gruplara ayrılmasını uygun görmez. Bunların hak ya da baul üzere bulunmaları, bu görüşü değiştirmez.

b) İslam, partileri uygun görmez, çünkü partiler, karşılıklı çatışma ve bölünmeye yol açar.

Bu hususta, Dr. Kemal Vasfi şöyle söyler;

"Demokratik ilkelerle İslamı uyuşturma ve uzlaştırmaya yönelik etki ve çalışmaların en büyüğü, partilerin kurulması şeklinde olmuştur. Bu ise, İslam'a bütünüyle aykırı bir tutumdur. Çünkü, bölünmeye yol açan her şey, dinimize aykırıdır. Nitekim, Yüce Allah şöyle buyurmuştur; "Ey Muhammed, fırka fırka olup, dinlerini parçalayanlarla senin hiçbir ilişğin olmaz."¹⁵

Daha da ötesi, partiler fonksiyonlarını yerine getirirken, devletin kamu sektöründe çalıştırılmasında bireylerin bağımlılıklarını cesaretlendirmeye yöneltirler. Bundan dolayı İslam Şeriatında vurgulanan noktalarda zıtlıklar oluşmakta, bu da bazılarına bazı imtiyazlar sağlamaktadır.¹⁶

c) Siyasi Partiler Kur'anda reddedilmişlerdir.

Siyasi partileri kabul etmeyenler; Kuran ayetlerinin, cemaatin birliğini sağlamaya çağırıp, firkalaşma ve hizipleşmeye karşı olmayı işlediğini ifade etmekte olduğunu söylerler. Onlar siyasi partilerin, bölünme ve çekişmenin unsurları olduğunu kesinlikle istikrar ve birliğin unsuru olmadığını ısrarla söylüyorlar.

Yüce Allah, bu konuda şunları söylüyor;

"....Birbirinizle çekişmeyin; sonra korkuya kapılırsınız da kuvvetiniz gider..."¹⁷

¹⁵ Ayetin tamamı şöyledir;

ان الذين فرقوا دينهم وكانوا شعبا لست منهم في شيء إنما أمرهم الي الله ثم ينبئهم بما كانوا يفعلون .

"Dinlerini parça parça edip, gruplara ayıranlar var ya, senin onlarla hiçbir ilişkin yoktur. Onların işi, ancak Allah'a kalmıştır. Sonra, Allah onlara yaptıklarını bildirecektir." (6. En'am/159)

¹⁶ Dr. Mustafa Kemal Vasfi, "Musannafetu'n-Nizami'l-İslamiyye", Mektebetü Vehbet, 1, 1977, s. 118.

¹⁷

واطيعوا الله ورسوله ولا تنازعوا فتفشلوا وتذهب ريحكم واصبروا ان الله مع الصابرين

"Allah ve Rasulüne itaat edin, birbirinizle çekişmeyin; sonra korkuya kapılırsınız da kuvvetiniz gider. Bir de sabredin. Çünkü Allah sabredenlerle beraberdir." (8. Enfal/46)

"Hep birlikte Allah'ın ipine (İslam'a) sımsıkı yapışın, parçalanmayın...."18

".....Müşriklerden olmayın. Dinlerini parçalayan ve bölük bölük olanlardan olmayın...."19

"Dinlerini parça parça edip, gruplara ayrılanlar var ya, senin onlarla hiçbir ilişkin yoktur...."20

SONUÇ

İslam siyasi düşüncesinde partilerin çokluğu fikrine karşı olanların ve destekleyenlerin tümünün konum ve görüşlerini kısaca arzettikten sonra, açıkca ortaya çıkmıştır ki; İslam'ın tasvib ettiği hükümet biçiminin, muhalefeti bir hak olarak ortaya koyduğu her iki tarafça da teyid edilmiştir. Hatta İslam hükümet biçiminin, bunu hak olarak değil, muhalefeti teşvik etmeyi gerekli kıldığını iki taraf da teyid etmiştir. Şimdi, bizim bu araştırmanın bir sonucu olarak aşağıdaki hususları belirtmemiz gerekir;

a) Şurası açıktır ki, İslam bir takım ilkeler ve genel kurallar getirmiştir. Bu kurallar her bir ferdin haklarını ve tam bir yönetimin nasıl olacağını ihtiva eder. Aynı zamanda hürriyet ve hükmetme arasındaki dengenin sağlanmasını da içine alır. Bu ilkelerin en önemlileri; düşünce hürriyeti, adalet ve eşitlikler.

b) İslam Devletinde siyasi partilerin meşruiyet çerçevesindeki görüş ayrılıkları, bütünüyle İslam nizamının çeşitli yönlerinden bir tek yönündeki cüzi çerçevede bir ayrılıktır.

18.

واعتصموا بحبل الله جميعاً ولا تفرقوا واذكروا نعمت الله عليكم اذ كنتم اعداء فالف بين قلوبكم فاصبحت
بنعمته اخواناً وكنتم على شفا حفرة من النار فانقذكم منها كذلك يبين الله لكم آياته لعلكم تهتدون

"Hep birlikte Allah'ın ipine (İslam'a) sımsıkı yapışın; parçalanmayın. Allah'ın size olan nimetini hatırlayın; hani, siz birbirinize düşman kişiler idiniz de O, gönüllerinizi birleştirmişti ve O'nun nimeti sayesinde kardeş kimseler olmuştunuz. Yine siz bir ateş çukurunun tam kenarında iken oradan da sizi O kurtarmıştı. İşte Allah size ayeçlerini böyle açıklar ki, doğru yolu bulasınız." (3. Al-i İmran/103)

19

منيبين اليه واتقوه و اقيم الصلاة ولا تكونوا من المشركين . من الذين فرقوا دينهم و كانوا شيعا كل حذب ما
لديهم فرحون .

"Hepiniz O'na yönelerek, O'na karşı gelmekten sakının, namazı kılın; müşriklerden olmayın." (30. Rum/31-32)

20

ان الذين فرقوا دينهم و كانوا شيعا لست منهم في شين اما امرهم الى الله ثم ينبئهم بما كانوا يفعلون

"Dinlerini parça parça edip, gruplara ayıranlar var ya, senin onlarla ilişkin yoktur. Onların işi ancak Allah'a kalmıştır. Sonra, Allah onlara yaptıklarını bildirecektir." (6. En'am/159)

Bu çerçevede ortaya konan görüş ve düşüncelerin hepsi eğer tüm yönleriyle karşılıklı bir etkileşim içinde olmazlarsa, Şeriati Garra'nın istinad etmiş olduğu temel ilkelerin tümünden oluşan bu yönetim biçimi, bir eksiklik olarak tezahür eder.

c) Problemin, kendisinin üstünde olan genel nizamdan tecridi, bizi hatalı bir noktaya götürür. Her ne kadar zaman herşeyin ilacıysa da, bu hususu nazar-ı dikkate almak gerekir ve özellikle de, iktidara ilişkin ve iktidar ilişkilerinin nasıl olduğuna, diğer kurumlarla iktidarın ilişkilerine ki, bu kurumlar ister anayasa gibi temsili kurumlar olsun, isterse siyasi partiler gibi teşkilatlanmış olsun, dikkat etmek gerekir.

d) İslam'ın kabul ettiği siyasi sistem; Üstad Süleyman Tamavi'nin işaret ettiği gibi, İslam'ın ilk yıllarında ister tek partili ya da çok partili olsun, partileri tanımıyor ve bünyesine kazandırmıyor ise, bu durumda İslam siyasi sisteminin partileri tanımadığı, cevaz vermediği yani hukuk felsefesi açısından muhalefeti kabul etmediği gerçeği ortaya çıkar.

Ancak, Peygamberin vefatıyla, bu dönem sona erdi, ayrılıklar ortaya çıktı, mücadeleler ve fikirler çoğaldı. Bu durum, fikir hürriyeti, insanların siyasi nazariyelerle, İslam siyasi düşüncesinin yaygınlaşması, insanların tercihe ve kabule şayan olan zıt fikirleri kabul etmede gösterdikleri hoşgörü zemininde gelişti. Bu siyasi nazariyeler de siyasal düşüncenin gerekleri ve çağdaş demokrasi iddiasının gereğidir.

e) Çağın diliyle; partilere dayalı yönetim, aslında araçtır, amaç değildir. Bu yönetimde halkın katılımını sağlamak yoluyla demokrasinin gerçekleştirilmesinin yöneticinin despotluğunu önlemenin ve iktidarı, umumun görüşünün kabulü ve onun saygınlığını kabul esasına dayandırılmasının aracıdır.

Bizim, İslam'da, partilerin varlığını caiz görüşümüz; sosyal sınıf ve grupların temsil edilmesi esasına dayanmaz. Ancak, bizim görüşümüz İslami ilkelerin ışığında hedeflenen plan ve programların esaslarını uygulamayı gerektirir. Bu plan ve programlar da, daha iyi bir gelecek ve toplum için daha güzel bir hayat hedefine yöneliktir. Bu da birlik yolunda bu nizam sayesinde bağları güçlendirecek ve toplumu daha fazla birbirine bağlayacaktır.

f) Eğer çoğunluğun iradesi, mutlak otorite ve bu mutlak otoriteyi, parlamenter çoğunluğu temsil eden parti yahut partiler üstlenecek ve kanunlar koyacak veya onları iptal edecekse, o zaman İslam'da çoğunluğun iradesi, İslam'ın kabul ettiği kanun hükümleri ile sınırlandırılmış olacak, yani her bir ferdin boyun eğdiği ve yerine getirmekle yükümlü olduğu şu dinin hükümleriyle sınırlandırılmış olacaktır.

Çoğunluğun iradesini yasama kaynağı gibi belirtmemizin nedeni, bu kaynağın kitap ve sünnette kararlaştırılan genel düzenle oluşturulmasındandır.

Asıllar değişmez, feriler (kollar) asılların sınırlarını taşmamak veya ondan dışarı çıkmamak kaydıyla yer değiştirmiş veya değişmiş olabilir. Bir başka ifadeyle; eğer fertlerin görüş ortaya koyma ve siyasi düzenlemeler çerçevesinde karşılıklı fikirlerini belirtme hakları varsa, bu durum onlar için ifade hürriyeti ve fikir hürriyetini de ihtiva eder. Çünkü Hz. Peygamber'in sünnetiyle kurallarının tümü, belirlenmiş genel ilkelerle kayıtlıdır.